

Jasmina Škvarč

Učiteljica geografije in družinske počitnice na otoku Lanzarote

24

GEOGRAFIJA V ŠOLI | 1/2017

KAMELE IN SIPINE

Foto: J. Škvarč.

Jasmina Škvarč

Osnovna šola
Ivana Babiča-Jagra Marezige
COBISS: 1.04

Uvod

Za učitelja geografije so lahko družinske počitnice vedno znova nov izziv že ob izbiri in iskanju ustrezne destinacije, ko začnemo prebirati turistične kataloge, brskati po vodnikih, brati mnenja in bloge na spletu. Vsekakor pred tem ni odveč tudi pregled in branje strokovne geografske literature, saj je še bolj zanimivo, ko se nekam odpraviš že poln znanja o kraju in pokrajini, ki jo nameravaš obiskati. Zakaj ravno otok Lanzarote? Naše družinske počitnice so vedno usmerjene v: »Nekaj novega videti, spoznati, doživeti in se hkrati tudi spočiti.«

Otok Lanzarote ima vse to, torej je bil pravi izziv tudi zame – učiteljico geografije.

Lega Kanarskih otokov

Arhipelag Kanarskih otokov leži v Atlantskem oceanu od 25° do 29,5° severno od ekvatorja in od 16° do 13,5° zahodno od greenwiškega poldnevnikarja, torej se otočje razteza v smeri zahod–vzhod v severnem subtropskem pasu, približno 130 km zračne črte od saharske Afrike (Maroko) (Atlas sveta za osnovne in srednje šole, 2014, 166).

To so otoki večne pomladi, kar pomeni, da se lahko tudi pozimi naužijete sonca, poleti pa se lahko malo ohladite v prijetnem občutju stalnih pasatov. Je vroče, a hkrati prijetno. Ravno zaradi tega se je v 60-ih letih 20. stoletja razbohotil turizem na dveh večjih otokih – Tenerife in Gran Canaria. V 90-ih letih se je uveljavil tudi manjši, vulkanski otok Lanzarote, katerega smo izbrali za turistično destinacijo in naše družinske počitnice (Hopkins in Macphedran, 1997, 88).

A za Kanarske otoke ni značilen le masovni turizem, temveč veliko več. Sedem glavnih Kanarskih otokov, skupaj z drugimi otočki, ponuja čudovito raznolikost in lepoto – od bujnega zelenja, pravih puščav do divjega vulkanskega reliefa.

Otoke lahko razdelimo v dve skupini:

- Zahodni otoki, ki segajo dlje v Atlantski ocean – Tenerife, La Gomera, El Hierro, La Palma;
- Vzhodni otoki, ki so bliže afriški celini – Lanzarote, Gran Canaria in Fuerteventura (Hopkins in Macphedran, 1997, 86).

Povzetek

Lanzarote je eden izmed sedmih Kanarskih otokov, katerega bi poimenovala kar »nenavadni kanarski lepoteč« zaradi svojevrstnega vulkanskega površja, slikovitih pečin, klifov, potopljenih lagun in podvodnih jam. Nudi popolno priložnost tako za geografske raziskovalce kot za družinske počitnice. Otok je tudi lep šolski primer za učitelja geografije, ki si lahko prav od blizu ogleda divje vulkanske stvaritve, si nabere vzorce vulkanskih kamnin in se opremi z izvirnim fotomaterialom za učence. Na 800 km² je zgoščenih ogromno naravnih znamenitosti (pa tudi kulturnih, a teh si v enem tednu nismo uspeli ogledati) od čudovitih peščenih plaž, ki so ulete med prepadnimi klifnimi stenami, pa vse do jahanja kamel med Ognjenimi gorami. Turizem tu še ni dosegel vrhunca, zaradi česar ima otok še toliko bolj očarljivo moč.

Ključne besede: Kanarski otoki, družinske počitnice, gradivo za pouk, vulkanizem, ognjeniki, naravne znamenitosti

Geography Teacher and Family Vacation on the Island of Lanzarote

Abstract

Lanzarote is one of the seven Canary Islands, which I would call "an unusual Canary beauty" on account of its unique volcanic surface, picturesque crags, cliffs, sunken lagoons and underwater caves. It offers an ideal opportunity for geography researchers and for a family vacation. The island also provides a beautiful textbook example for Geography teachers, who can see wild volcanic creations up close, collect samples of volcanic rocks, and accumulate original photographic material for their students. The 800km² of surface contain a great number of natural sites (as well as cultural ones, but we were unable to see them during that week); from breathtaking sandy beaches, trapped between cliff walls, to riding camels among the "Mountains of Fire". Tourism has not yet peaked there, which makes the island that much more enchanting.

Key words: Canary Islands, family vacation, material for lessons, volcanism, volcanoes, natural sites

Nastanek Kanarskih otokov

Otoki so danes na različnih razvojnih stopnjah ognjeniškega delovanja, ki se je začelo že v terciarju pred 15 milijoni let in se nadaljevalo v kvartar vse do danes. Ognjeniki na Tenerifu, Lanzarotu, El Hierro in La Palmi so še vedno

delujoči. Zadnji izbruh je bil na La Palmi leta 1971 (Hopkins in Macphedran, 2010, 551).

Kanarske otoke so poznali že stari Grki, poimenovali so jih Srečni otoki, medtem ko so jih romantično usmerjeni zgodovinarji povezovali z Atlantido. Otoki so do 15. st. naseljevali Berberi oz. kamenodobno ljudstvo Gvanči, ko je prihod Špancev uničil njihovo civilizacijo. Asimilacija je bila neizbežna, tako da je postalo otočje sčasoma povsem špansko. Območje je upravno razdeljeno na dve provinci z določeno stopnjo lokalne avtonomije (Hopkins in Macphedran, 1997, 87).

Lanzarote

- Površina: 795 km².
 - Najsevernejša–najjužnejša točka – 60 km;
 - Najvzhodnejša–najzahodnejša točka – 20 km zračne črte.
 - Najvišja točka – vrh Penas del Chache (675 m).
 - Število prebivalcev: 142.000.
 - Glavno mesto Arrecife (55.700 prebivalcev).
 - Ostalo prebivalstvo je zgoščeno v turističnih naseljih na jugu in jugovzhodu oz. v manjših strnjenih vaseh, ki ležijo po celem otoku.
- Vir: spletna stran 2 in 3 <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Arrecife> in <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Lanzarote>.*
- Otok pogosto označujejo z besedami »čaroben« in »skrivnosten«, kar pove, da se tu, poleg čudovitih peščenih plaž, skriva še veliko naravnih čudes, ki so jih ustvarili mogočni vulkani s kipečo lavo in divji valovi Atlantika.

Preoblikovanje površja otoka Lanzarote

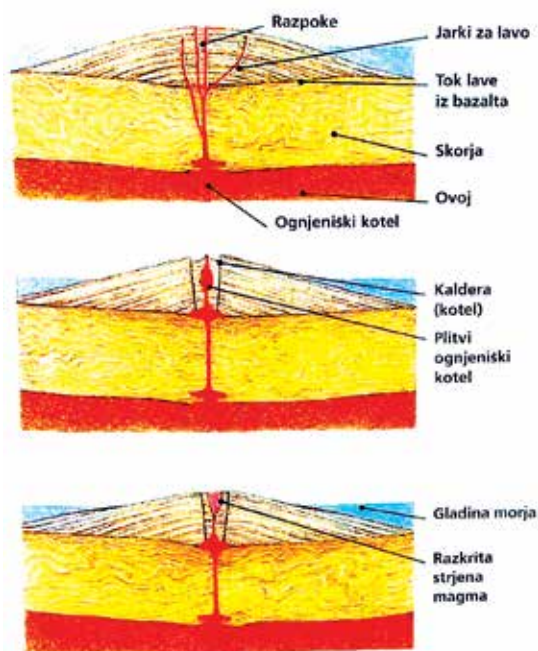
Razporejenost ognjenikov po planetu je povezana s stiki tektonskih plošč. 80 % nadmorskih ognjenikov leži na konvergentnih stikih plošč, preostanek pa nad vročimi točkami v plašču, oddaljenimi od stikov plošč (Luhr, 2006, 175). Glede na to, da Kanarski otoki ležijo v neposredni bližini stika afriške in atlantske tektonske plošče, lahko trdimo, da so ognjeniki na Kanarskih otokih posledica prodiranja magme na površje ob stiku omenjenih plošč.

V 18. st. so se začeli številni izbruhi, a na srečo so se prebivalci uspeli še pravočasno umakniti pred ognjenimi zublji, tako da ni bilo žrtev. Ljudje so se namreč pred razvojem vulkanologije zanašali

Slika 1: Zemljevid Kanarskih otokov

Vir: splet 1.

Slika 2: Razvoj Kanarskih otokov iz vulkana

Otoki ležijo nad prelomnicami v zemeljski skorji, ki so pod oceani tanjše. Skozi te razpoke se dviguje magma, zaradi česar nastane ognjenik.

1 - Lanzarote, El Hierro in La Palma so široki ščitni ognjeniki s položnimi pobočji na morskem dnu. Zgrajeni so iz bazalta, ki ga je oblikovala gosta magma.

2 - Eksplozivni izbruh lahko izprazni ognjeniški kotel, prisotni so zajetni tokovi lave. To je lepo vidno na Tenerifu (Las Canadas).

3 - Ko izbruhi prenehajo, se pričnejo vplivi in delovanje morja, vetra in dežja. Tako je vulkan na Gran Canarii že izpostavljen zgodnji eroziji, enako je na Fuerteventuri, kjer so razkrite gmote strjene lave.

Vir: Hopkins in Macphedran, 2010, 551.

na lastno presojo, opazovanja in praznoverja: seizmični tresljaji, nenadno uhajanje plinov, obnašanje divjih živali. A kaj, ko so bila ta znamenja velikokrat nezanesljiva. Na srečo se je v primeru našega otoka laično znanje otočanov le obrestovalo.

Šele v 20. stoletju so vulkanologi začeli zbirati podatke, kot so deformacije površja (nenadno vzbočenje) ob dviganju magme v notranjosti ognjenika. Ta sprememba je tudi najuporabnejši podatek za vulkanologa (Luhr, 2006, 185).

Erupcije so popolnoma spremenile podobo otoka: nastale so Montañas del fuego (Ognjene

gore), ki so del narodnega parka Timanfaya, in še drugi številni večji in manjši vulkani – vseh skupaj je kar 29. Skoraj četrtino najrodovitnejše površine otoka je prekrila 6 do 10 m debela plast lave (Hopkins in Macphedran, 1997, 88).

Gradivo ognjeniškega izbruha je različno in odvisno od lastnosti magme, kemične sestave, vsebnosti plinov in temperature. Vse to vpliva na potek izbruha in reliefne oblike.

Kladasta lava je gosta in počasi tekoča, ne pride daleč od žrela (Luhr, 2006, 173). Takih primerov je na tem otoku največ. Lepo je vidna tudi na sliki 3.

Slika 3: Plasti lave skozi stoletja

Foto: J. Škvarč.

Zasledili smo tudi primere bazaltne lave, ki vsebuje malo kremenice in ima visoko temperaturo. Je zelo tekoča, ima visoko hitrost in priteče daleč. Dobi robato in kepasto zgradbo, ker se površina ob ohlajanju drobi. Bazaltna lava gradi obsežne in nizke ognjenike s položnimi pobočji in ščitnim prerezom (Luhr, 2006, 173).

Vulkanske skale so na otoku Lanzarote vseh barv, oblik in velikosti. Enako se tudi kraterji svetijo v soncu v sivih, rdečih in črnih odtenkih. Celotno površje v notranjosti otoka je razbrazdano kot bi ga prekopali z buldožerjem, zato tudi pravijo, da spominja na lunino površje. Tu najdemo skale oz. kamne različnih velikosti tudi do dveh metrov višine. Kamni so izredno nazobčani in ostrorobi s številnimi luknjami, ki so posledica plinastih mehurjev, ki so nastajali ob izbruhih. Ravno zaradi tega so kamnine dokaj lahke. Zaradi zgoraj navedenih dejstev sklepam, da se je tu pojavljala tudi bazaltna lava.

Druga zelo slikovita plat otoka so klifne obale in čudoviti vmesni peščeni zalivi. Zahodni in južni del otoka je bolj izpostavljen oceanski abraziji, zato tu najdemo številne spodmole, potopljene lagune in celo podvodne jame.

Zgodovina otoka Lanzarote

Leta 1312 je na otok prispel italijanski pomorščak Lancelotti Malocello, po katerem

se otok tudi imenuje. Kasneje, l. 1402, se je na otoku izkrcal francoski plemič J. Berthencourt, ki je iskal nova ozemlja za kastiljskega kralja. Družabnost prebivalcev in lepota otoka sta ga tako prevzela, da je kralja navdušil, da osvoji še ostale otoke. Lanzarote je bil zanj odlično izhodišče za okupacijo še preostalih šestih otokov (Dežele in ljudje – Jugozahodna in južna Evropa, 1997, 66). Otok je postal tudi tarča različnih piratskih združb, zaradi česar imajo številna mesta obrambne stolpe in utrdbe (Hopkins in Macphedran, 1997, 89).

Najbolj pomemben človek za razvoj otoka Lanzarote je bil domačin **Cesar Manrique**. Bil je umetnik – slikar, arhitekt in kipar mednarodnega slovesa. Šolal se je v tujini, a se je leta 1968 vrnil v rodni Lanzarote. Do konca svojega življenja (l. 1992) si je prizadeval za tradicionalni in ekološki razvoj otoka. Pri tem je postavil stroga merila glede višine gradenj in njihovih barv. Ravno zaradi tega tu ne najdemo (niti v glavnem mestu ne) visokih stolpnih, megalomanskih hotelov in ogromnih nakupovalnih centrov. Vse hiše so nizke, lično urejene, z nizkimi strehami, vse v beli barvi. Celotna arhitektura otoka je v sozvočju z edinstveno vulkansko pokrajino. Kaj je imel umetnik v mislih, je vidno že na letališču, saj je on sam zasnoval notranjost letališke zgradbe (Hopkins in Macphedran, 2010, 550).

Še nekaj zanimivih klimatskih podatkov

Klimatski podatki za Lanzarote – Arrecife (1981–2010)													
mesec	jan	feb	mar	apr	maj	jun	jul	avg	sep	okt	nov	dec	leto
Najvišja temp. °C	27.9	29.0	32.7	36.3	42.6	40.7	42.9	43.6	40.5	37.1	34.2	27.5	43.6
Povpr. temp. °C	20.7	21.3	22.9	23.5	24.6	26.3	28.2	29.1	28.6	26.7	24.2	21.8	24.8
Najnižja temp. °C	8.0	9.0	8.3	9.5	11.5	12.4	15.4	16.6	15.5	12.0	10.9	9.0	8.0
Povpr. količ. padavin (mm)	16.5	18.2	12.5	5.2	1.5	0.1	0.0	0.5	2.2	9.9	14.7	29.3	110.6
Povpr. št. dež. dni (≥ 1.0 mm)	3	3	2	1	0	0	0	0	0	2	3	4	18
Povpr. relativna vlažnost (%)	68	68	66	66	66	66	68	68	70	71	69	71	68
Št. ur sonca	203	201	241	255	297	292	308	295	248	235	207	196	2.978

Vir: splet 4: Agencia Estatal de Meteorología.

Naša pot po otoku Lanzarote

Slika 4: Naša pot po otoku Lanzarote

Vir: splet 1.

Naša pot se je začela na letališču Malpensa v Milanu, od koder smo imeli direktni let do letališča Arrecife na otoku Lanzarote. Naj poudarim, da ima vseh sedem Kanarskih otokov svoje lastno letališče, možni pa so tudi interni leti med otoki. Izbrali smo nizkocenovno letalsko družbo Easy Jet. Leteli smo 3 ure in 40 minut. Na letališču smo najeli enotedenski rent a car,

torej za vse dni našega bivanja. Tako smo bili neodvisni od vremena in drugih okoliščin. V celem tednu smo prevozili kar 500 km. To je podatek, ki pove, da je na tako majhni površini res ogromno točk, ki so vredne ogleda. Zato tudi nismo varčevali z bencinom, poleg tega pa je tu cena bencina nižja kot pri nas. Za celotedensko vožnjo smo za gorivo odšteli le pičlih 25 evrov.

Nastanjeni smo bili v hotelu v lepo urejenem srednje velikem turističnem naselju Playa Blanca na jugu otoka. Turistična ponudba? Če nisi prezahteven glede nočne zabave, več kot odlična.

Naravne znamenitosti

Narodni park Timanfaya

Nahaja se 7 km severno od kraja Yaiza. Površina parka je 50 km², zaščiten je od l. 1974. Najvišji krater Timanfaya sega 510 m visoko. Prve vulkanske eksplozije so se začele 1. septembra 1730 in so trajale kar 19 dni. Domači župnik Yaize jih je opisal kot dviganje gore iz tal in bruhanje ognjenih zubljev. Tako se je začelo, a se s tem seveda ni končalo. Kar 6 let zapovrstjo so se pojavljali pogosti izbruhi in uničili pod seboj 11 vasi (Hopkins in Macphedran, 1997, 90).

Ognjene gore so glavna atrakcija tega parka in si jih je mogoče ogledati na več načinov. Sami smo izbrali 45-minutni ogled z avtobusom po krožni poti. Pot, po kateri smo se peljali, je zelo ozka, mestoma tudi prepadna, a vsekakor zavarovana. Na nekaterih odsekih je prav strašljiva, ko

vulkanske skulpture stegujejo svoje krake prav nad cesto. Tu je krasen pogled na kaldere, zasute kraterje, prelome ter stranske kraterje različnih oblik in barv. Na razglednih točkah se odpira pogled na kraterje, ki se pred tabo nizajo v različnih velikostih in oblikah.

Slika 5: Nacionalni park Timanfaya – stranski kraterji vulkanov različnih oblik in manjša kaldera

Foto: J. Škvarč.

Pokrajina se počasi spušča in spreminja v puščavo vulkanskega pepela, kar ima še poseben čar. Od daleč so gričevja videti kot rdeče-rjavo-črne sipine. Ta del si je možno ogledati tudi s kameljega hrbta, kar je posebno doživetje.

Slika 6: Kamele in sipine

Foto: J. Škvarč.

Na tej ekskurziji nam je vodnik tudi uprizoril umetni gejzir in nam s tem dokazal, kako vroča je notranjost Zemlje. Vodnik nam je povedal, da je 6 m pod zemeljskim površjem

še vedno temperatura 400 °C. Kako je videti umetni gejzir? Na mestu prikaza je skopana nekaj metrov globoka, ozka luknja, v katero je vodnik speljal cev, vanjo zlil vedro vode, ta pa je v nekaj sekundah izbruhnila kot gejzir 10 m visoko v zrak. Drugi dokaz vroče notranjosti Zemlje je ogromen žar (v premeru 2 m) v bližnji restavraciji, kjer pečejo piščančje meso nad vročim zrakom, ki izhaja iz notranjosti zemeljske skorje. Torej se lahko pohvalim, da sem zaužila vulkansko popečenega piščanca! To je pravo vulkansko ognjišče z neomejenim virom brezplačne toplote. Brez ovir bi ga lahko prištel k obnovljivim virom energije.

Slika 7: Vulkanski žar

Foto: J. Škvarč.

Haria

Je vasica tisočeri palm in hkrati tudi oaza sredi sušnega otoka. Lanzarote je namreč otok, ki ima zelo malo padavin, letna količina je približno 100 mm (podatek velja za kraj Arrecife), padavine se pojavljajo večinoma pozimi (<https://www.google.si/search?hl=sl&site=img&pb&tbm=isch&source=hp&biw=1680&bih=944&q>). Tudi rastlinja je na otoku zelo malo, razen nizkih grmičkov in kaktusov. Haria leži v senčni dolini, kjer prebivalci preživljajo poletja v senci številnih palm. Od tu vodi tudi pot do naslednje znamenitosti na skrajnem severu otoka – Mirador del Rio.

Mirador del Rio

Je osupljivo razgledišče na vrhu pogorja Riscos de Famara, ki stoji na mestu nekdanjega razglednega stolpa, iz katerega so nekoč opazovali prihod piratov. Tu je čudovit razgled na preliv El Rio in na otoček Isla Graciosa navzdol čez strme pečine, ki jih je ravno tako zalila lava, ko se je iztekala neposredno v morje. Za Islo Gracioso se nahajata še dva manjša otočka Isla Montana Clara in Alegranza. Na otoku Isla Graciosa najdemo celo peščene sipine in ravno tako manjši ognjenik. Tudi Mirador je zasnoval umetnik Manrique.

Cueva de los verdes

To je 1 km dolga jama, ki jo je ustvaril izbruh vulkana Corona. Površinska plast lave se je na površju ohladila in strdila, medtem ko je v notranjosti kipeča magma nadaljevala svojo pot proti morju in pri tem ustvarjala votle prehode (slika 8). Domačini so se sem zatekali pred napadi piratov. Vrhunec turističnega ogleda jame je optična prevara, ko se v jezercu odseva jamski strop, zaradi česar deluje, kot da gledamo prepad z naravnim mostom.

V jami se nahaja tudi manjša akustična dvorana, ki jo uporabljajo za koncerte in druge prireditve.

Slika 8: Vulkanska jama Cueva de los verdes – optična prevara naravnega mostu

Foto: J. Škvarč.

El Golfo

Je smaragdno zelena laguna na polovici oboda vulkanskega žrela; druga polovica je potopljena v morje. Leži na zahodnem robu narodnega parka Timanfaya. Tako intenzivno barvo ima zaradi morskih alg. Voda v njej je izredno slana zaradi močnega izhlapevanja.

Slika 9: El Golfo – rdeča obroba kaže na krater vulkana, ki se je ugreznil v morje.

Foto: J. Škvarč.

Potopljena laguna se nahaja ob spodnjem robu kraterja, takoj za nasipom. Vidimo jo na sliki 10.

Jardin de cactus

Je še ena čudovita stvaritev umetnika Manriqueja, kjer je posajenih 10.000 vrst kaktusov različnih velikosti in oblik. Vrt je zelo lepo urejen, prepreden z vulkanskimi skalami in ličnim ter lepo ohranjenim mlinom na veter, kjer še vedno meljejo *golfio* – domačo vrsto koruze.

Playa papagayo

Je prava paša za oči in dušo. Leži na jugu otoka v peščenem zalivu med strmimi klifnimi stenami različnih raznobarnih kamninskih plasti. Po grebenu se lahko tudi sprehodiš in se naužiješ čudovitega razgleda na sosednje peščene zalive in širšo klifno obalo.

Zaključek

Družinske počitnice smo zaključili polni novih vtisov, praktičnih znanj in prijetnih doživetij, četudi ni bilo celodnevni priložnosti, da bi se brezskrbno namakali v kristalno čistem morju. Morje ima tu namreč le 22 °C, poleg tega pa neprestano piha tudi veter, zaradi česar je bila temperatura popolna za izlete. Tako smo imeli priložnost dobesedno občutiti stalne vetrove – pasate, ki imajo zares vztrajno moč. Ne glede na uro dneva in noči vedno pihajo s približno enako hitrostjo. Kopanje v morju je bilo zato na sporedu v popoldanskih urah, za večerne sprehode pa smo se morali kar konkretno obleči.

Slika 10: Potopljena laguna nenavadne zelene barve zaradi prisotnosti alg

Foto: J. Škvarč.

Otok Lanzarote je tako resnično popolna priložnost za nekoga, ki ima rad eksotiko, a hkrati tudi rad raziskuje, doživlja pokrajino, ljudi in kulturo. Tu lahko učitelj geografije združi »pametno s koristnim« v smislu pravih družinskih počitnic z dodano vrednostjo profesionalne obogatitve.

Domov sem odšla z novo zbirko fotografij, katero bom z veseljem uredila po mapah za posamezne razrede. Hkrati sem tudi prav od blizu doživela vulkansko pokrajino, o čemer bom lahko na podlagi lastnih izkušenj pripovedovala vedoželjnim učencem. Najbolj bo to znanje uporabno v 7. r. ob obravnavi površja in turizma Južne Evrope (vulkanizem, tektonika plošč). So pa tekom šolskega leta še številne druge priložnosti, ko je ustrezno pouk pripraviti nekoliko drugače, bolj sproščeno, npr. v času pred božično-novoletnimi počitnicami, ob koncu šolskega leta ... Takrat je smiselno pripraviti dobro doživljajsko potopisno predavanje ob izvirnih fotografijah. In prav take geografske »zgodbice« imajo otroci najrajši.

Viri in literatura

1. Atlas sveta za osnovne in srednje šole. Mladinska knjiga, Ljubljana 2014, str. 166.
2. Hopkins. A. in Macphedran, G., 1997: Mali vodniki – Kanarski otoki. DZS: Ljubljana, str. 86–100.
3. Hopkins. A. in Macphedran, G. s sod., 2010: Svetovni popotnik – Španija. MK, Ljubljana, str. 548–551.
4. Luhr, J. F.: Velika ilustrirana enciklopedija – Zemlja, Mladinska knjiga, Ljubljana 2006, str. 173–180.
5. Mitchell Beazley Ltd (Avtor neznan): Dežele in ljudje – Jugozahodna in južna Evropa, Mladinska knjiga, Ljubljana 1997, str. 66.
6. Splet 1: <https://goo.gl/maps/RDX6p7o9oew> (10. 8. 2016).
7. Splet 2: <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Arrecife> (10. 8. 2016).
8. Splet 3: <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Lanzarote> (10. 8. 2016).
9. Splet 4: Agencia Estatal de Meteorología.
10. Splet 5: <https://www.google.si/search?hl=sl&site=imghp&tbm=isch&source=hp&biw=1680&bih=944&q> (30. 11. 2016).